

„Geweldadigen wederstand tegen eenen deurwaarder en geregtsdienaren...”

Van weerspannige mannen en vrouwen te Rohel in 1832

**Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost,
secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen,
tel. 0511-541920, internet <http://home.hetnet.nl/~oudachtkarspelen>**



Plaatsnaambord van de buurtschap Rohel.

In de buurtschap Rohel aan het Kolonelsdiep ging het er destijds niet bepaald zachtzinnig aan toe. In dit artikel valt er over te lezen. Verder wordt iets verteld over de historie van de buurtschap en andere bijzonderheden.

Inleiding

De tien personen, die in dit artikel een rol spelen en uiteindelijk werden aangeklaagd woonden allemaal te Rohel in de gemeente Achtkarspelen en met uitzondering van de dienstbode, familie van elkaar. Vooral de vrouwen weerden zich om de arrestatie van Jan Oeges Hoekstra te verhinderen. Het ging om de volgende mannen en vrouwen, waaronder vier echtparen.

a. Jan Oeges Hoekstra, 24 jaar, scheepstimmermansknecht, geboren te Rohel en zijn echtgenote: Jetske Wiebes Hazenberg, 31 jaar, geboren te Grootegast.

b. Stijntje Oeges Hoekstra, 30 jaar, geboren te Rohel en haar echtgenoot: Oeds Franssen Jansen, 35 jaar, schippersknecht, geboren te Stroobos.

c. Lykle Oeges Hoekstra, 28 jaar, scheepstimmerman, geboren te Rohel en zijn echtgenote: Aaltje Jans Schouwstra, 23 jaar, geboren te Monniketille.

d. Sietske Oeges Hoekstra, 36 jaar, schipperse, geboren te Rohel. Twee dagen na de rechtzitting zou zij gaan trouwen met: Gerben Wiebes Hazenberg, 24 jaar, scheepstimmerman, geboren te Grootegast, ook een beklagde.

e. Taetske Hanzes Ferwerda, 21 jaar, dienstmeid, geboren te Twijzel. Vermoedelijk was zij bij een van de gezinnen inwonend.

Poging tot arrestatie

Het was in de nazomer van het jaar 1832. De 29-jarige Leeuwarder deurwaarder Jan Snoek, vergezeld van de politiemannen Eeltje Kortrijk en Sijbe Klijnstra, reisden uit de Friese hoofdstad naar de buurtschap Rohel aan het Kolonelsdiep in de gemeente Achtkarspelen. De mannen zullen wel met een rijtuig hebben gereisd, een ander vervoermiddel voor een dergelijk gezelschap was er in die dagen

nog niet. Het doel van de reis was om Jan Oeges Hoekstra, 24 jaar, scheepstimmermansknecht te arresteren. Hoekstra was door de rechtbank van koophandel te Leeuwarden veroordeeld tot lijfswang, omdat hij een schuld niet had betaald. Dit hield in dat hij tot betaling kon worden gedwongen, door hem in arrest te stellen. Dit vonnis zou dus nu ten uitvoer worden gelegd. Toen de drie heren uit Leeuwarden bij de werf in Rohel aankwamen was Jan Oeges hier aan het werk. De deurwaarder vertelde hem meteen de reden van hun komst, waarna hij dadelijk zijn huis binnenvluchtte. De deurwaarder en de politiemannen volgden hem dadelijk naar binnen. Hoekstra zat toen al bij het vuur en vier vrouwen had zich om hem heen geschaard en zij verhinderden op deze manier dat niemand bij hem kon komen. Deurwaarder Snoek zag wel in dat op deze manier geen arrestatie mogelijk was en stuurde de agent Klijnstra met het vonnis naar de vrederechter te Augustinusga om assistentie. Destijds was de hier wonende vrederechter Gale Durks Zijlstra, ook de kantonrechter in het district waartoe Achtkarspelen behoorde. De agent Kortrijk werd in de woning van Hoekstra achtergelaten voor bewaking en de deurwaarder ging naar buiten om de komst van de vrederechter af te wachten. "Schielijk" kwam deze functionaris er al aan, vergezeld van Klaas Rudmers van der Veen, "politiedienaar te Surhuizum" en de "boodschapper" Kortrijk. De drie heren gingen toen naar binnen, waarna het vonnis werd voorgelezen en Hoekstra werd gesommeerd om mee te gaan. Deze lag inmiddels in een bedstee en de vier vrouwen hadden zich voor het bed geplaatst. Zij verklaarden gezamenlijk dat hij niet mee zou gaan. De politiemannen deden hierna een poging om Hoekstra te arresteren, maar werden door de vrouwen tegengehouden. Nogmaals werd Jan Oeges aangemaand mee te gaan, waarna de vrouwen de bedsdeuren toesloten en hij geen antwoord kon geven. De vrederechter "inziende hoe zacht en bedaard de deurwaarder

ook in alles te werk ging, zulks alles niets baatte en het gebruiken van geweld de zaak zoude verergeren, daar alle aanwezigen tot den krachtigsten wederstand bereid schenen. Hij oordeelde beter meerdere magt bij een te brengen". De vrederechter, de deurwaarder en Klijnstra vertrokken toen en lieten Van der Veen en Kortrijk 'ter oppassing' achter.

Kokende koffie

Hierna kwamen drie 'ruskesnijders' binnen. Dit waren mannen die op land van Hoekstra biezen hadden gesneden en hierin handelden. Zij deden als of zij met Hoekstra wilden afrekenen en nodigden hem uit van het bed af te komen, dat hij ook deed. Inmiddels werd aan de biezen-snijders door de vrouwen koffie aangeboden en aan Kortrijk en Van der Veen werd ook een kom gebracht. Verder kunnen we in het rechtbankverslag lezen: "Dat zij ter nauwernood deze koffie, die kokend heet was en dus niet drinkbaar was, hebbende aangenomen, Jan Oeges Hoekstra opstond en ontvlugte". Kortrijk zette de kom vlug op tafel. In de haast om Jan Oeges te achtervolgen liet Van der Veen de kom koffie vallen. Doch in de achtervolging werden de mannen belet doordat werd geprobeerd om de buitendeur te sluiten. Oeds Jansen greep Kortrijk toen bij 'zijn baaitje' vast, zeggende "do siste er net út". Jansen werd hierbij geholpen door Gerben Hazenberg en Lykle Hoekstra. Volgens Kortrijk werd dit alles "niet zacht, maar met geweld uitgevoerd". Jan Oeges Hoekstra had dus de benen genomen.

Voor de rechters

Het verzet van onze Rohelsters bleef uiteraard niet zonder gevolgen. Dit muisje had zeker nog een staartje. Op "Zaterdag den Zeventienden November 1832", verschenen zij voor "de Regtbank van eersten aanleg, Correctionele Zaken, zitting houdende te Leeuwarden". De beschuldiging was: "het plegen

van geweldadigen wederstand tegen eenen deurwaarder en gerechtsdienaren in de uitoefening hunner functiën'. De tiende beklagde, Doetje Jetses, weduwe van Hazenberg en de schoonmoeder van Jan Oeges Hoekstra, verscheen niet en werd ook niet veroordeeld. Wèl had zij volgens de deurwaarder in het begin gezegd, dat haar schoonzoon niet in zijn eigen huis mocht worden gearresteerd. Doch op zijn vraag of zij zich ook tegen deze arrestatie zou verzetten, had geantwoord: "neen".

De Rohelsters hadden de heer mr. A.J. Romein te Leeuwarden als advocaat ingehuurd. Ook de beklagden mochten zich verdedigen. Jan Hoekstra zei, dat hij zich niet had verzet, terwijl zijn vrouw verklaarde dat zij niemand had gekeerd, maar alleen voor het bed was gaan staan om te beletten dat haar man geboeid werd. Ook de overige beklagden ontkenden. De dienstmeid Taetske Ferwerda bracht naar voren, dat zij naar binnen was gegaan om het kind van het echtpaar te troosten, omdat het zo huilde.

Hierna volgde de uitspraak. Taetske Ferwerda en Gerben Hazenberg werden vrijgesproken. De man, waar het alles om

te doen was geweest, Jan Oeges Hoekstra, kreeg een half jaar gevangenisstraf. Tot deze straf werd ook veroordeeld zijn schoonzuster Aaltje Jans Schouwstra. Kennelijk was dit de vrouw geweest, die het felst was opgetreden. De overige verdachten moesten een maand achter de tralies.

Historie

De buurtschap Rohel, tot 1921 nog tot het oude dorp Harkema-Opeinde behorende, is ontstaan op de plek waar de Nieuwe Vaart of de Surhuisterveenstervaart, die in 1649 werd gegraven, uitkwam in het Kolonelsdiep. Het lag vroeger aan weerskanten van het kanaal, maar door diverse verbredingen in de loop der jaren, verdween de bebouwing aan de zuidkant. Het huis van Boetje, die parlevinker was, heeft aan deze kant er nog lang

gestaan. Hier kon men ook worden overgezet. Tot in het begin van de twintigste eeuw was dit praktisch de enige verbinding met de buitenwereld. Omstreeks 1905 werd er een weg aangelegd van Lutkepost naar Rohel en hiermee kwam een einde aan het isolement. Deze verbinding liep door naar Kootstertille. Na 1945 ging men tot verharding over. In de 18de eeuw was er al sprake van scheepsbouw. Een bewijs hiervan is dat volgens een belastingkohier van 1749 er al een 'schuitlemaker' Hendrik Roels woonde.

In het verleden heeft één scheepsbouwbedrijf de naam gehad van 'De Rode Helling'. De term 'hel' in Rohel zou petgat betekenen, of ook wel laaggelegen moerassige plek. Men beweert dat naar de rode kleur van het veen de naam Rohel is ontstaan. De vader van de weerspannige Hoekstra's, waarover eerder werd verteld, had ook een scheepswerf op Rohel. Zijn naam was Oege Pieters en nam in 1811 de achternaam Hoekstra aan. Het gezin telde toen zeven kinderen.

Tussen 1815 en 1823 komt de naam van Oege Pieters vele malen voor in het archief van de notaris Romein te Buitenpost. Hij was dus een goede klant. Zo verkocht hij in 1820 een scheepsbrief (eigendom van een schip) aan Harm Drost te Surhuisterveen. Verder was hij met anderen koper van petland onder Augustinusga voor f 314,-. Vervolgens verkocht hij onder andere een huis te Augustinusga voor f 1200,-. In 1826 stierf Oege Pieters Hoekstra op 58-jarige leeftijd. Hierna hebben zijn kinderen de zaken op Rohel voortgezet. Ook was hier in 1775 al een herberg te vinden, zoals blijkt uit een advertentie in de Leeuwarder Courant. De tekst hiervan was: "16 November 1775 Pieter van der Saal, adres in de oude herberg bij de Rode Hel te Augustinusga, verkoopt een mondinctuur voor 't water, kanker, scheurbuik, blaren in de mond en een middel voor diegeen onder de 12 jaar, die lek geboren zijn, voor breuken en venusziekte".

Notities Eduard Kuiper

Deze krant publiceerde op 10 augustus 1964 een artikel over Rohel aan de hand van een groot aantal notities van de toen 82-jarige heer Eduard Kuiper. Deze was hier eigenaar van een scheepswerf van 1907 tot 1949. Volgens Kuiper telde de buurtschap in 1907 ongeveer 20 huizen. Vanaf Blauwverlaat gerekend kwam eerst de boerderij van Oene Brandsma en daarna die van Jan Haaijes Wijma. Namen van andere bewoners in die tijd waren onder andere: Jan de Jong, Oeds Jansen, Wietse Jansen en Liekele Hoekstra. De namen Hoekstra en Jansen kwamen we in dit artikel al eerder tegen. Verschillende nazaten zijn er waarschijnlijk blijven wonen.

In het begin van de twintigste eeuw was er nog geen weg van Blauwverlaat naar Rohel. Kuiper vertelde dat hij wel eens een enkele keer deze afstand liep en dan na veel hindernissen in ongeveer 20 minuten de buurtschap kon bereiken. Op deze route moesten veel draaihekken worden gepasseerd, die waren voorzien van prikkeldraad. In latere jaren besloot het polderbestuur een verhard pad aan te leggen met afrastering, vrij van de polderdijk. Nu kon men in ieder geval ongehinderd per fiets of per voet deze afstand afleggen. Zoals eerder werd verteld was men heel lang aangewezen op een overzet of pont om vanaf Augustinusga in Rohel te komen. Dit overhalen gebeurde aanvankelijk met houten en ijzeren schouwen. Was men vanaf Rohel over het kanaal, dan was men nog lang

niet in Augustinusga. In het te volgen pad lagen wel zes sloten, waarover planken waren gelegd. Uiteindelijk kwam men dan uit bij het huis van kleermaker Kamminga, tegenover de toen pas gebouwde chr. school. Men moest dus geduld hebben om het doel te bereiken.

Waterschap Rohel

In vorige eeuwen stonden in de winter grote delen van het laaggelegen land van Achtkarspelen, (de zogenaamde mieden) onder water. Dit was lastig voor de bewoners, maar vooral voor de boeren, die dan de weilanden niet konden gebruiken. Hierom werden er initiatieven ontplooid om deze landerijen in te polderen en kwam men tot oprichting van een waterschap. Zo ook bij Rohel en omgeving. Het was in 1878 dat een aantal heren voorbereidingen troffen voor oprichting van het waterschap Rohel en de eerste vergadering vond plaats op 6 februari 1879. Bestuursleden van toen waren Jacob Kuipers en Jacob E. Sikkema van Buitenpost, en Lammert J. Boetes van Augustinusga. De gemeentearchitect, P. van der Werf, werd aangesteld als opzichter.

Een jaar later ging men al over om een perceel grond aan te kopen met het doel om daarop een molen en molenaarswoning te laten bouwen. Tot 1914 werd de polder Rohel bemaald door een windmolen, die in genoemd jaar door blikseminslag afbrandde. Hierna besloot het bestuur dat er nu maar een stoomgemaal moest komen en de molenaar Hendrik Tjoelker ging hiermee aan de slag. Er werd een ketelhuis ge-

bouwd en een pijp opgemetseld. Hierna ging de molenaar wel als Hendrik Stoom door het leven. In 1926 kwamen Hendrik de Haan en Anna Meijer in de dienstwoning van de machinist te wonen, die er 51 jaar zijn gebleven. Vanwege de hoge brandstofkosten, zo rond 1936 in de crisisjaren, klaagde het bestuur steen en been, want het gemaal vrat steenkool. Dit kon niet langer zo blijven en kwam er een dieselmotor voor in de plaats, die in 1946 weer plaats moest ruimen voor een elektro-motor. Hier heeft Hendrik de Haan nog eens 31 jaar het opzichterschap over gehad. Toen in 1970 het waterschap Rohel een onderdeel werd van 'Lits en Lauwers' werd de dienstwoning eigendom van Hendrik de Haan, die in functie bleef tot 1977. Zijn zoon Geert de Haan werd de opvolger. Uiteindelijk nam het nieuwe gemaal aan het einde van de Buitenpostervaart de taak over.

"Nieuwe bedrijvigheid"

In een omstreeks 1950 verschenen artikel in een tijdschrift komt een bijdrage over Rohel voor, met als titel: "Nieuwe bedrijvigheid op scheepswerven langs het Kolonelsdiep". Het geeft dus de situatie aan van die tijd.

"Het gehuchtje Rohel aan het Kolonelsdiep was vroeger een zeer bedrijvig plaatsje. Er waren namelijk twee bloeiende scheepshellingen, één voor houten en één voor ijzeren schepen. Dit bracht in het kleine Rohel veel vertier en welvaart. Maar de tijden veranderen. De houten schepen werden afgedankt en de helling, die daarvoor ingericht

was, zag het werk minderen en ophouden. De familie Brandsma, de eigenares, verzette de bakens en legde zich toe op de bouw van jachten. Helaas de schroef van de weeldebelasting werd al sterker aangeschroefd en daaronder vielen de jachten. Het gevolg was, dat ook de bouw daarvan in omvang belangrijk verminderde. Toen besloot de laatste eigenaar, de heer M. Brandsma, nogmaals helemaal opnieuw te beginnen, maar dan in ... Canada. De helling is nu eigendom van de heer R. Huisman Jr., afkomstig van Scheveningen. Deze heeft de zaak omgebouwd tot een werf voor ijzeren schepen en zijn er loodsen bijgebouwd. Er is dus weer nieuw leven in Rohel en de bewoners hopen dat de plannen van de heer Huisman met succes zullen worden bekroond. De andere helling, eigen aan de heer E. Kuiper, wordt nog slechts gebruikt voor kleine karweitjes, zoals het bouwen en repareren van pramen enz. Men vraagt zich af wat er met de tweede werf te Rohel zal gebeuren. De heer Kuiper is echter al op jaren en heeft geen opvolger, zodat van hem geen nieuwe initiatieven zijn te verwachten. Wellicht slaagt hij er echter in een koper te vinden, die in staat is ook deze helling nieuw leven in te blazen".

Bronnen/literatuur:

- Tresoar, Leeuwarden
- Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland
- "In minskelibben lang oan 't wetter". (H. van der Bij).

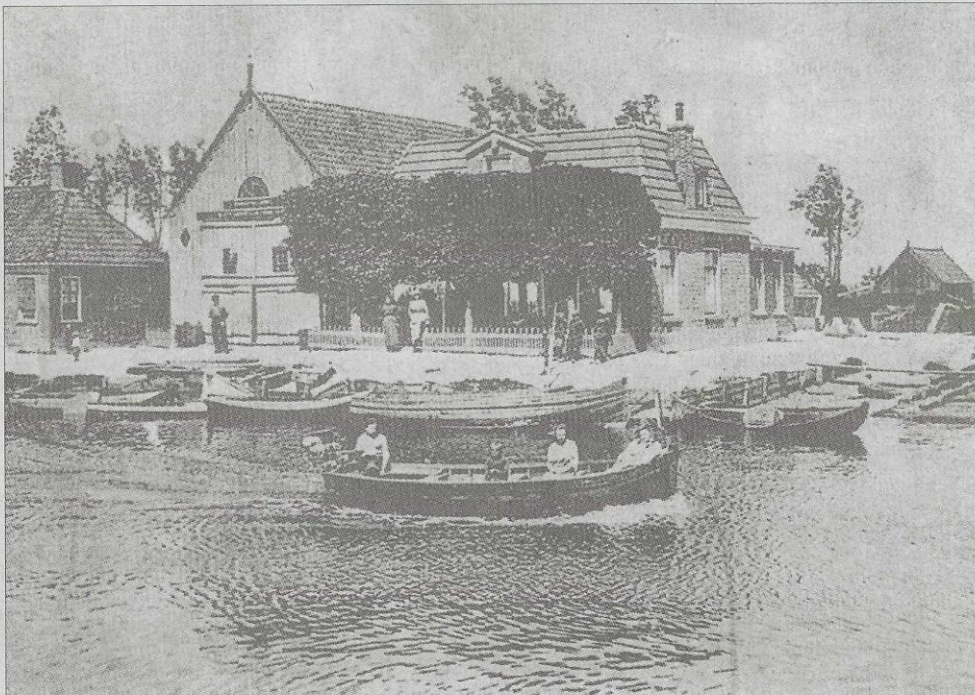
Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen



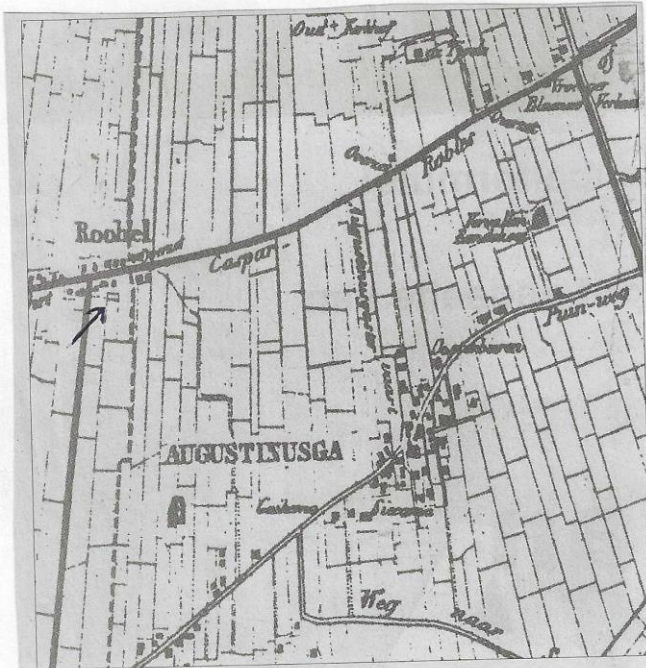
Boerderij Reahel I. (Foto: D.R. Wildeboer)



Anno 2005 worden er nog steeds schepen gebouwd op Rohel. (Foto: D.R. Wildeboer)



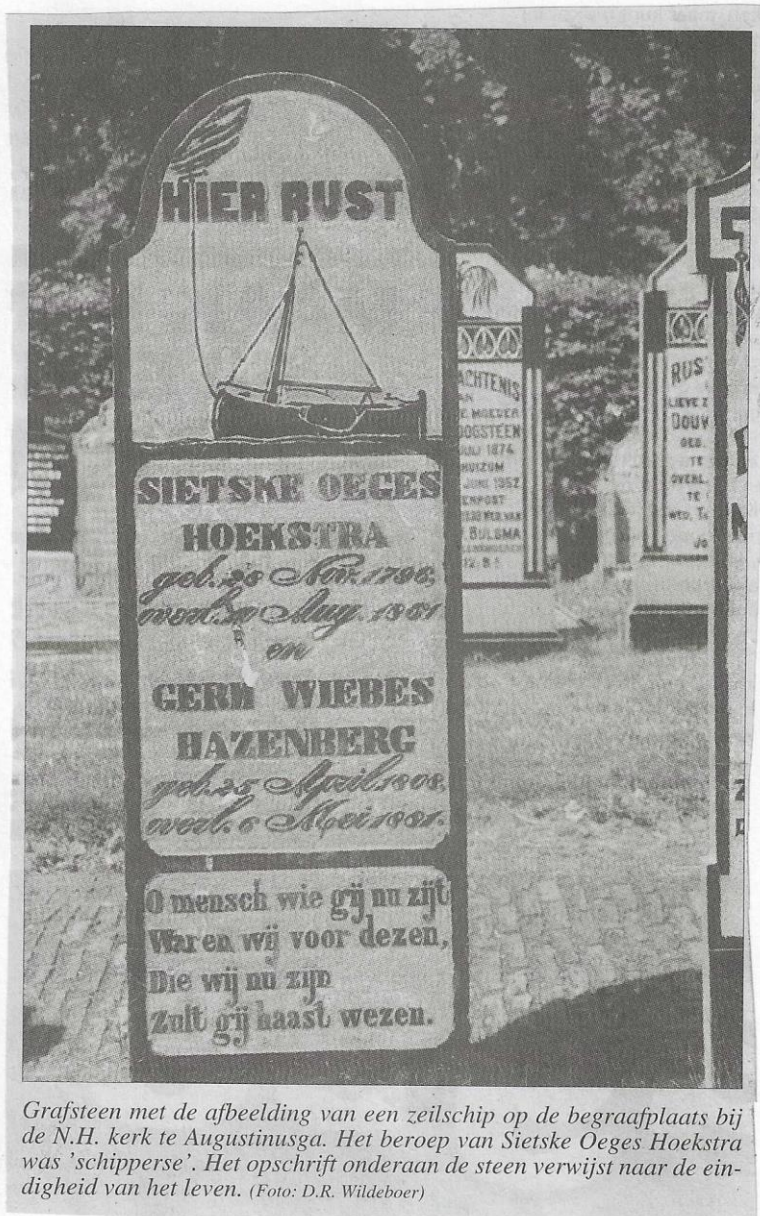
Opname van voor 1940 scheepswerf Brandsma. (Collectie A. van Lune)



Fragment van de kaart Achtkarspelen (1844) van Eekhoff. Bij Rohel is duidelijk te zien dat er ook nog bebouwing was aan de zuidkant van het Kolonelsdiep, in de loop der jaren door de verbreding van het kanaal verdwenen.



Trafohuis P.E.B., Reahel 23, bouwjaar circa 1938. Dit gebouwtje is opgenomen in het overzicht jonge bouwkunst en stedenbouw periode 1850-1940, uitgave provincie Friesland 1992. (Foto: D.R. Wildeboer)



Grafsteen met de afbeelding van een zeilschip op de begraafplaats bij de N.H. kerk te Augustinusga. Het beroep van Sietske Oeges Hoekstra was 'schipperse'. Het opschrift onderaan de steen verwijst naar de eindigheid van het leven. (Foto: D.R. Wildeboer)